

УДК 159.954+159.943

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-2-4>

КРЕАТИВНІСТЬ ОСІБ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

Левус Надія Ігорівна,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

Львівський національний університет імені Івана Франка

elpis.lwiw@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5898-5944>

Мета. Мета дослідження полягає в пошуку «точок дотику» між саморегуляцією і креативністю, зокрема в емпіричному дослідженні креативності осіб, що демонструють різний рівень індивідуальної саморегуляції.

Методи. У дослідженні використані опитувальник «Стиль саморегуляції в поведінці» В. Моросанової, тест «Креативність» Н. Вишнякової, «Тест віддалених асоціацій» С. Медніка. Застосовані такі методи математичної статистики: кластерний аналіз, порівняльний аналіз за тестом Шеффе, кореляційний аналіз за критерієм Пірсона.

Результати. За допомогою кластерного аналізу групу досліджуваних було розподілено на три підгрупи за показниками шкал саморегуляції. Доведено, що вербальна продуктивність вища в осіб із підвищеним рівнем саморегуляції. Проте вище свою креативність оцінюють ті, хто має середній рівень саморегуляції. У досліджуваних із низькою саморегуляцією нижче прагнення проявляти оригінальність у вирішенні завдань. В осіб із підвищеною саморегуляцією розвинена здібність до продукування великої кількості креативних ідей, яка базується на вмінні продумувати способи своїх дій та гнучкості програм поведінки, а також передбаченні подальшої діяльності на основі врахування внутрішніх і зовнішніх умов. Група із середнім рівнем саморегуляції вирізняється інтуїтивним підходом до виконання креативних завдань на тлі високої самооцінки креативних здібностей. Нестандартне вирішення завдань супроводжуються вміннями будувати ієрархію деталізованих планів власної діяльності. У групі з низьким рівнем саморегуляції під час вирішення креативних завдань переважають допитливість і почуття гумору, вони допомагають оцінити ситуацію і перебудувати плани та програми дій. Проте оригінальність заважає таким особам адекватно реагувати на ситуацію та вносити належні корективи.

Висновки. Розподіл досліджуваних на підгрупи з різними рівнями саморегуляції дозволив виявити особливості їхніх креативних проявів. Встановлено, що саморегуляція сприяє продуктивності у вирішенні креативних завдань, пов'язана із гнучкістю мислення та поведінки.

Ключові слова: *креативність, саморегуляція, планування, моделювання, оригінальність, гнучкість, продуктивність.*

CREATIVITY OF PEOPLE WITH DIFFERENT LEVEL OF SELF-REGULATION

Levus Nadiia Ihorivna,

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of Psychology

Ivan Franko National University of Lviv

elpis.lwiw@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5898-5944>

Purpose. The research focuses on finding “common areas” between self-regulation and creativity, in particular, on empirical research of creativity of people with different levels of self-regulation.

Methods. The research is based on the questionnaire “The Style of Self-Regulation in Behaviour” by V. Morosanova, test “Creativity” by N. Vyshniakova, “Remote Associates Test” by S. Mednik. The following methods of mathematical statistics are used: cluster analysis, comparative analysis based on Scheffe’s test, correlation analysis based on Pearson’s test.

Results. With the help of cluster analysis the research participants were subdivided into three groups according to their self-regulation scales. It is proved that verbal productivity is higher in people with higher level of self-regulation. However, higher evaluation of their own creativity was in respondents with medium level of self-regulation. People with low self-regulation are less willing to find original ways of doing tasks. People with higher self-regulation have shown a tendency to produce a lot of creative ideas. This tendency is based on the ability to plan their actions and on flexibility of their behavior, as well as predicting further activity taking into account external and internal conditions. The group with a medium level of self-regulation demonstrates an intuitive approach to performing creative tasks at the background of high self-evaluation of creative abilities. Non-standard resolution

of tasks is accompanied by the ability to build a hierarchy of detailed plans of one's activity. While solving creative tasks the group with low level of self-regulation tends to show curiosity and sense of humor, these qualities help evaluate the situation and rebuild plans and actions. However, creativity prevents such people from evaluating the situations in an adequate way and introduce due corrections.

Conclusions. Division of the research participants into the subgroups with different level of self-regulation allowed us to establish peculiarities of their creativity. It is established that self-regulation favors productivity in the process of solving creative tasks and is related to the flexibility of thinking and behaviour.

Key words: *creativity, self-regulation, planning, modeling, originality, flexibility, productivity.*

Вступ

Сьогоднішні реалії ставлять людину перед багатьма складними виборами, де вона опиняється в ситуації постійної зміни умов і засобів. Усе це вимагає мобілізації внутрішніх резервів і вміння використовувати зовнішні засоби для досягнення поставлених цілей. Навіть постановка цілей, їх формулювання в сучасних умовах інформаційного перенасичення потребують значних зусиль, активізації всіх можливих аспектів вирішення проблеми. Окрім того, досягнення таких завдань часто вимагає не простих рішень, а нового, інноваційного підходу, який до того ніхто не застосовував. Саме тут на перший план виходять такі поняття, як саморегуляція та креативність. І одна, й інша тісно вплітаються у процес постановки цілей, їх реалізації та корекції. Саме тому важливо дослідити, яким чином вони взаємодіють в індивідуальній діяльності особистості. Натепер таких досліджень немає як у вітчизняній, так і у світовій науці.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Саморегуляція особистості стосується успішної адаптації в мінливих соціальних умовах, уміння гнучко відповідати на виклики сучасності та відповідно до них будувати свою діяльність і поведінку. Саморегуляція сприяє активізації особистості та її спрямуванню до досягнення певної мети. Завдяки їй зростають можливості людини, компенсуються певні недоліки, задіюються необхідні внутрішні ресурси.

В. Моросанова, І. Бондаренко зазначають, що під час взаємодії з об'єктивним світом особистість вирішує яким способом реалізувати свою активність. На рішення впливають цілі діяльності, індивідуальні особливості людини, що ухвалює рішення, а також різноманітні умови навколишнього середовища. У цьому індивідуальному процесі ухвалення рішень людина сама досліджує, програмує свою активність, контролює і коригує результати. Отже, психічна саморегуляція, на їхню думку, складається як із регуляторних процесів, так і з регуляторно-особистісних якостей (Моросанова, Бондаренко, 2016).

В. Моросанова запропонувала нове поняття для вивчення індивідуального типу системи саморегуляції, який стабільно про-

являється в людини в різноманітних видах довільної активності, – поняття індивідуального стилю саморегуляції (Моросанова, Бондаренко, 2016). Індивідуальний стиль саморегуляції характеризується індивідуальним набором стильових особливостей, до яких можна віднести:

- індивідуальні особливості регуляторних процесів, що реалізують основні ланки системи саморегуляції (планування, моделювання, програмування й оцінка результатів), основні лінії індивідуальних відмінностей полягають у нерівномірній розвиненості цих процесів або у специфічних особливостях індивідуального «профілю» регуляції;

- стильові особливості, які характеризують функціонування всіх ланок системи саморегуляції та водночас є регуляторно-особистісними особливостями (самостійність, надійність, гнучкість, ініціативність).

У дослідженнях Н. Пов'якель доведено, що для продуктивних стилів саморегуляції мислення значною мірою характерний гармонійний профіль саморегуляції з відносно високим розвитком усіх регулятивних функцій і процесів. Стильові особливості саморегуляції в таких досліджуваних відрізняються більшою схожістю, їм властиві розвинуті вміння свідомо планувати та програмувати свою діяльність, адекватно оцінювати результати дій, вони не фіксуються на невдачах, самостійно і цілеспрямовано досягають своїх цілей, влучно й своєчасно коректують свої помилки (Пов'якель, 2009).

А. Бандура вважає, що саморегуляція відіграє домінуючу роль у науці й організації поведінки особистості. Саморегуляція спирається на наочні образи майбутніх дій людини. Саме тому в саморегуляції, на його думку, найвагомішими компонентами виступають самоспостереження, самооцінка і самозвіт (Bandura, 1989). Отже, саморегуляція виступає ключем до самоефективності – психологічного конструкта, який А. Бандура розробляє вже багато років (Bandura, 1997).

О. Сергієнко, Г. Віленська, Ю. Ковальова серед ресурсів саморегуляції виділяють інтелектуальний потенціал, емоційність, здатність до довільної організації дій і вольових зусиль, які передбачають орга-

нізацію виконавчого компонента, гнучкість реалізації дій залежно від умов завдання, аналіз результату виконання цього завдання (Сергиенко, Виленская, Ковалева, 2019).

Саме тут на перший план виходить гнучкість поведінки та вміння адаптуватися, змінюючи водночас не лише навколишній світ, а й самого себе. Саморегуляція як властивість особистості проявляється в умінні, зберігаючи свою цілісність, єдність психічних явищ, підтримувати рівновагу внутрішніх і зовнішніх сил та рухатися до свідомо поставленої мети. І водночас саморегуляція особистості передбачає цілеспрямовану та свідому роботу над собою, окремими рисами, здібностями, навичками, системою потреб і цінностей. Отже, саморегуляція активізує та розкриває можливості людини, серед яких і її креативний потенціал.

Креативність розглядається як потенціал, внутрішній ресурс людини, здатність відмовитися від стереотипних способів мислення, здатність виявляти нові способи вирішення проблем, знаходити нові способи прояву своїх здібностей. Креативність, таким чином, виступає як певний специфічний стиль діяльності, який не завжди збігається зі специфічними здібностями в певній сфері та може проявлятися в того самого індивіда в різних видах діяльності (Левус, 2011).

Отже, саморегуляція та креативність входять до діяльності людини, встановлюючи індивідуальний стиль її поведінки, взаємодії з іншими, підходів до виконання завдань.

2. Методологія та методи

Мета дослідження полягає в пошуку «точок дотику» між саморегуляцією і креативністю, зокрема в емпіричному дослідженні креативності осіб, що демонструють різні рівні індивідуальної саморегуляції. Відповідно до цього, завдання дослідження охоплювали проведення безпосереднього опитування і тестування вказаних осіб, статистичного опрацювання результатів, аналізу й інтерпретації результатів за шкалами саморегуляції та креативними показниками. Методики, використані в дослідженні: опитувальник «Стиль саморегуляції в поведінці» (під керівництвом В. Моросанової), тест «Креативність» (Н. Вишнякова), «Тест віддалених асоціацій» (RAT) (С. Меднік). Методи математичної статистики, які були використані для опрацювання результатів: кластерний аналіз, порівняльний аналіз за тестом Шеффе, кореляційний аналіз за критерієм Пірсона.

3. Результати та дискусії

У групу досліджуваних увійшли 90 осіб, серед них – 45 чоловіків і 45 жінок.

Вік досліджуваних – від 20 до 52 років, що стосуються віку ранньої та середньої дорослості. Усі досліджувані працюючі особи, які задіяні на роботі на одному підприємстві. Відповідно до виду діяльності вони рівномірно розподілені за професіями типу «людина – людина», «людина – знакова система» та «людина – техніка». Середню освіту мають 5 осіб, вищу освіту мають 85 осіб.

За допомогою кластерного аналізу групу досліджуваних було розподілено на три підгрупи за показниками шкал саморегуляції. Розподіл на три підгрупи здійснено на підставі дерева кластеризації. Найважливішими для кластеризації були такі шкали: планування, моделювання, програмування (Wilks' Lambda: 0,08344 approx. $F(12,152) = 31,184$ $p < 0,0000$). Отже, до першого кластера увійшли 24 особи з підвищеним середнім рівнем саморегуляції (коректність кластеризації – 100%), до другого кластера – 33 особи зі зниженим середнім рівнем саморегуляції (коректність кластеризації – 100%), до третього кластера – 33 особи з низьким рівнем саморегуляції (коректність кластеризації – 97,14%). Як показав порівняльний аналіз за тестом Шеффе, результати цих підгруп статистично достовірно відрізняються за всіма вказаними шкалами (рис. 1).

Варто зазначити, що в першій підгрупі статистично достовірно вищими є результати і за окремими шкалами, як-от планування, моделювання, програмування. Друга підгрупа має суттєво нижчі результати за шкалами програмування й оцінки результатів, а третя підгрупа – за гнучкістю.

Отже, особи із середньою підвищеною саморегуляцією більше схильні планувати наперед свої дії та вчинки, прогнозувати очікувану ситуацію та свої дії в ній. Особам із середньою зниженою саморегуляцією важче спрогнозувати й оцінити наперед наслідки своїх вчинків і очікувані результати своїх дій. Особам із низькою саморегуляцією найважче вдається корекція своїх дій відповідно до зміни ситуації й умов діяльності, що проявляється в негнучкості сприймання, мислення та поведінки. Отже, як бачимо, для хорошого рівня саморегуляції важливе вміння бути гнучким і пристосовуватися до мінливих умов.

Порівняльний аналіз за креативними показниками дав дещо несподівані результати. Різні прояви своєї креативності у формі оригінальності підходу, задіяння уяви, емоційного захоплення творчим процесом вище оцінюють особи із зниженим середнім рівнем саморегуляції, які менше схильні планувати та передбачати наслідки

своїх дій. Тобто свої бажання щодо розвитку креативного потенціалу (креативного Я-ідеального) частіше демонструють саме такі особи. Очевидно, що вони менше обмежують себе певними обставинами, зобов'язаннями та розподілом свого часу, що впливає на оцінку власної бажаної креативності. Особи з низьким рівнем саморегуляції демонструють щодо цих параметрів значно нижчий рівень. Менше прагнуть бути оригінальними, емоційними та задіювати уяву у процесі регуляції своєї діяльності.

Схожі результати стосуються і самооцінки своєї інтуїції, уміння проявляти інтуїтивні здогади в різних ситуаціях. Найвищий рівень тут знову демонструють особи зі зниженим середнім рівнем саморегуляції. Вони вважають, що інтуїція допомагає їм у гнучкому підході до побудови своєї діяльності, вони прагнуть використовувати інтуїтивні здогади під час аналізу та прогнозування наслідків своїх дій і вчинків, надають інтуїції важливого значення в різних сферах своєї діяльності, там, де потрібно проявити здібності до саморегуляції. Можемо зробити висновок, що наслідки недостатньої саморегуляції вони компенсують завдяки задіяню креативних ресурсів та інтуїції.

Такі результати стосуються самооцінкових опитувальників на креативність, проте результати тестів-завдань показують іншу картину. Креативні показники за виконання творчих завдань вищі в осіб із

високим рівнем саморегуляції. Зокрема, вербальна продуктивність за тестом Медніка статистично достовірно вища саме в досліджуваних першого кластера. Тобто ті, хто має високу здатність до саморегуляції, планування і прогнозування своєї діяльності можуть продукувати більше креативних ідей, які згодом зможуть обґрунтувати та втілити в життя. У цьому полягає суттєва відмінність між тими, хто має вищий рівень саморегуляції, і тими, хто має нижчий чи достатньо низький рівень цієї особистісної особливості. Тобто не достатньо лише вміння вигадати щось креативне, важливо ще й уміти втілити його в життя. Саме на цьому етапі саморегуляція відіграє важливу роль. Н. Сергієнко й О. Сугак пишуть: «Від ступеня досконалості процесів саморегуляції залежить успішність, надійність, продуктивність, кінцевий результат будь-якого акту довільної активності» (Сергієнко, Сугак, 2017), що й підтверджується результатами нашого дослідження.

За показниками креативності виявлено статистично достовірні відмінності у трьох випадках, які стосуються самооцінки оригінальності, уяви й емоційності, що сприяє формуванню креативних результатів (рис. 2).

З даного рисунка зрозуміло, що найвищі результати демонструє група із середнім рівнем саморегуляції, а найнижчі – із низьким рівнем саморегуляції.

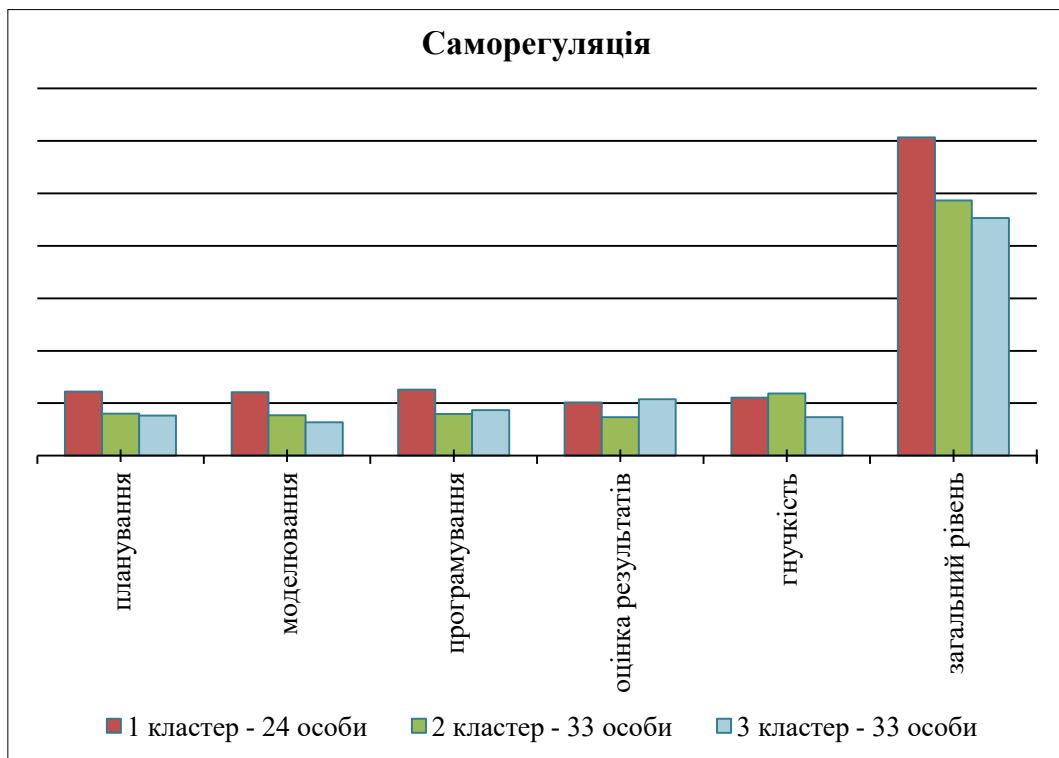

Рис. 1. Порівняння результатів осіб із трьох кластерів за шкалами саморегуляції

Отже, особи вище оцінюють свої креативні здібності тоді, коли їхнє вміння планувати та здійснювати власну діяльність не є надто високими. Ті, хто добре оволодів такими навичками, свої креативні здібності оцінюють нижче.

Інша ситуація з тестами завдань, які дозволяють більш об'єктивно виміряти рівень креативності досліджуваних. Вербальна продуктивність тут виявилася статистично достовірно вищою в осіб із підвищеним рівнем саморегуляції, що відображено на рис. 3.

Уміння продукувати нові ідеї завдяки вербальним формам самовираження більше притаманне тим, хто гнучко й адекватно реагує на зміну умов, чітко усвідом-

лює процеси формування та досягнення мети. За високої мотивації досягнення вони здатні формувати такий стиль саморегуляції, що дозволяє компенсувати вплив особистісних, характерологічних особливостей, які заважають досягненню мети. Такі особи швидше опановують нові види активності, впевненіше почуватися в незнайомих ситуаціях, водночас їхні успіхи у звичних видах діяльності стабільніші. Як уважає М. Яцюк, основними умовами актуалізації розвитку автономної саморегуляції є ситуація вільного вибору, яка характеризується оптимальним рівнем складності й особистісного смислу для суб'єкта, що й підтверджується в нашому дослідженні (Яцюк, 2017).

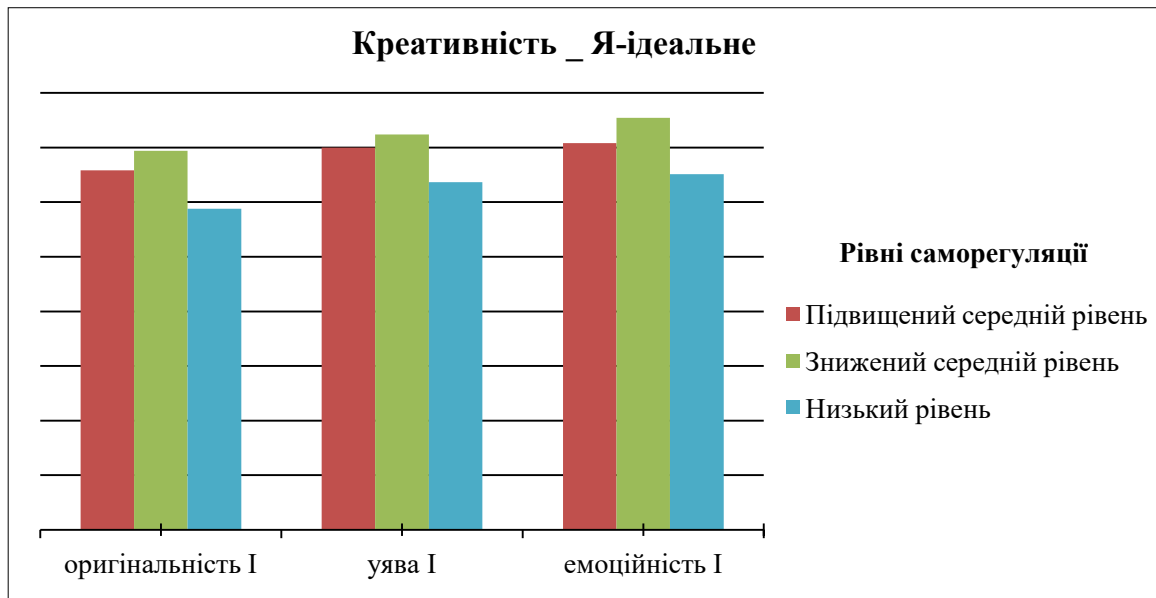

Рис. 2. Показники креативності осіб із різним рівнем саморегуляції

Рис. 3. Вербальна продуктивність осіб із різними рівнями саморегуляції

Кореляційний аналіз результатів осіб, що були віднесені до різних кластерів за рівнем саморегуляції, показав такі результати. Найменше взаємозв'язків між шкалами саморегуляції та креативними показниками виявлено в осіб із підвищеною саморегуляцією, найбільше – в осіб із середнім рівнем саморегуляції. Окремі зв'язки, які найбільш яскраво демонструють цю взаємодію, представлено в таблиці 1.

Планування зворотно корелює із двома креативними показниками: інтуїцією й емоційністю. Високі показники за цією шкалою вказують на сформованість потреби в усвідомленому плануванні діяльності, плани в цьому разі реалістичні, деталізовані, ієрархічні та стійкі, цілі діяльності висувуються самостійно, саме тому зайва емоційність та інтуїтивні здогади швидше будуть заважати в цьому процесі, аніж допомагати. Це стосується осіб як із підвищеною саморегуляцією, так і із середнім її рівнем. Моделювання, яке в першій групі пов'язане із креативною продуктивністю, демонструє сформованість уявлень про зовнішні й внутрішні значущі умови, ступінь їхньої усвідомленості, деталізованості й адекватності. Саме на основі такого деталізованого розуміння особам із підвищеною саморегуляцією вдається створити більше креативних ідей, ніж іншим.

Оригінальність і творче ставлення для досліджуваних другого кластера взаємопов'язані із плануванням. Їм краще вдається створити щось нове, коли цей процес має цілеспрямований і самостійний характер. Це ж стосується і самооцінки власного ідеального рівня допитливості й оригінальності. В ідеалі здатність сприймати нові ідеї та винаходи, орієнтація на оригінальне і нестандартне вирішення завдань супроводжуються вміннями будувати ієрархію реалістичних і деталізованих планів власної діяльності.

Моделювання в досліджуваних другого кластера обернено корелює із твор-

чим мисленням, і прямо – з емоційністю та почуттям гумору. Таким досліджуваним у творчому процесі заважає зосередженість на всіх внутрішніх і зовнішніх умовах, які необхідні для досягнення мети. У них можуть виникати труднощі з визначенням мети та програми дій, адекватних поточній ситуації, коли активізується творче мислення і зростає мотивація до досягнення креативних результатів.

У кореляційній матриці результатів осіб із низькою саморегуляцією не виявлено взаємозв'язків планування та моделювання із креативними показниками, натомість, на відміну від інших груп досліджуваних, у них простежуються кореляції між шкалами «Оцінка результатів», «Гнучкість» і креативністю. Оцінка результатів корелює із п'ятьма самооцінковими показниками тесту Вишнякової, три з яких стосуються Я-реального і два – Я-ідеального. Це показники допитливості, інтуїції, творчого ставлення (реального й ідеального) й ідеального почуття гумору. Високі бали за цією шкалою свідчать про розвинену й адекватну самооцінку, сформованість і стійкість суб'єктивних критеріїв оцінювання результатів. Людина адекватно оцінює як сам факт неузгодженості отриманих результатів із метою діяльності, так і причини, що привели до неї, гнучко адаптує до зміни умов. Як бачимо, креативні здібності допомагають реалістично подивитися на наслідки своєї діяльності та швидко відреагувати на мінливість ситуації, у якій здійснюється ця діяльність.

Допитливість і наявне почуття гумору також сприяють гнучкості поведінки, що засвідчили статистично значущі кореляції між даними шкалами. За виникнення непередбачуваних обставин такі досліджувані легко перебудовують плани й програми виконавчих дій і поведінки, здатні швидко оцінити ситуацію та змінити програму дій. За виникнення неузгодженості отриманих

Таблиця 1

Взаємозв'язки шкал саморегуляції із креативними показниками

1 кластер «Підвищений середній рівень саморегуляції»	2 кластер «Знижений середній рівень саморегуляції»	3 кластер «Низький рівень саморегуляції»
Планування: – інтуїція (–0,465); – емоційність (–0,453).	Планування: – оригінальність (0,451); – творче ставлення (0,367); – допитливість-Ід (0,383); – оригінальність-Ід (0,384); – інтуїція-Ід (–0,454); – емоційність-Ід (–0,492).	Оцінка результатів: – допитливість (0,449); – інтуїція (0,370); – творче ставлення (0,428); – почуття гумору-Ід (0,348); – творче ставлення-Ід (0,365).
Моделювання: – продуктивність (0,434).	Моделювання: – творче мислення-Ід (–0,403); – емоційність-Ід (0,436); – почуття гумору-Ід (0,355).	Гнучкість: – оригінальність (–0,382); – допитливість (0,374); – почуття гумору (0,361).

Таблиця 2

Особливості креативності осіб із різними рівнями саморегуляції

1 кластер «Підвищений середній рівень саморегуляції»	2 кластер «Знижений середній рівень саморегуляції»	3 кластер «Низький рівень саморегуляції»
Розвинена здібність до продукування великої кількості креативних ідей, яка базується на вмінні продумувати способи своїх дій і гнучкості програм поведінки, а також передбаченні подальшої діяльності на основі врахування внутрішніх і зовнішніх умов.	Інтуїтивний підхід до виконання креативних завдань на тлі високої самооцінки креативних здібностей. Нестандартне вирішення завдань супроводжується вміннями будувати ієрархію деталізованих планів власної діяльності.	У креативності переважають допитливість і почуття гумору, вони допомагають оцінити ситуацію і перебудувати плани та програми дій. Проте оригінальність заважає таким особам адекватно реагувати на ситуацію та вносити належні корективи.

результатів із поставленою метою вчасно оцінюють сам факт неузгодженості та вносять відповідну корективу. Гнучкість регуляторики дозволяє адекватно реагувати на швидку зміну подій і успішно вирішувати поставлене завдання в ситуації ризику.

Проте в досліджуваних із низькою саморегуляцією у креативних тестах завдань оригінальність обернено корелює з регуляторною гнучкістю. Очевидно, що нестандартність підходу заважає їм адекватно реагувати на ситуацію, розробляти відповідну програму дій, виділяти значущі умови, оцінювати неузгодженість отриманих результатів із метою діяльності та вносити належні корективи.

Оскільки таке дослідження пропонується вперше, відсутня можливість в обговоренні результатів порівняти їх із результатами інших науковців.

На основі отриманих результатів можемо скласти таблицю з особливостями прояву креативності в кожній кластерній групі (табл. 2).

Висновки

Розподіл досліджуваних на підгрупи з різними рівнями саморегуляції дозволив виявити особливості їхніх креативних проявів. Доведено, що саморегуляція сприяє продуктивності у вирішенні креативних

завдань, пов'язана із гнучкістю мислення і поведінки.

Виявлено, що в осіб із підвищеною саморегуляцією розвинена здібність до продукування великої кількості креативних ідей, яка базується на вмінні продумувати способи своїх дій і гнучкості програм поведінки, а також передбаченні подальшої діяльності на основі врахування внутрішніх і зовнішніх умов.

Встановлено, що група із середнім рівнем саморегуляції вирізняється інтуїтивним підходом до виконання креативних завдань на тлі високої самооцінки креативних здібностей. Нестандартне вирішення завдань супроводжується вміннями будувати ієрархію деталізованих планів власної діяльності.

З'ясовано, що у групі з низьким рівнем саморегуляції під час вирішення креативних завдань переважають допитливість і почуття гумору, вони допомагають оцінити ситуацію і перебудувати плани та програми дій. Проте оригінальність заважає таким особам адекватно реагувати на ситуацію та вносити належні корективи.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні експериментального вивчення невербальної креативності та встановленні її взаємозв'язку з індивідуальною саморегуляцією особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

- Іванова О. Модель саморегуляції поведінки жінок військовослужбовців. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. 2016. Т. 9. Вип. 9. С. 213–222. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/30.pdf> (дата звернення: 12.01.2020).
- Левус Н. Проблеми співвідношення понять «творчість» і «креативність». *Тези звітної наукової конференції філософського факультету*. Вип. 8. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. С. 190–193.
- Моросанова В., Бондаренко И. Общая способность к саморегуляции: операционализация феномена и экспериментальный подход к диагностике ее развития. *Вопросы психологии*. 2016. № 2. С. 109–123. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=26505371> (дата звернення: 12.01.2020).
- Пов'якель Н. Стильова сфера саморегуляції в розвивальному просторі культури професійного мислення майбутнього психолога. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент* : збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Вип. 1. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. С. 100–114. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1479> (дата звернення: 12.01.2020).

5. Сергиенко Е., Виленская Г., Ковалева Ю. Контроль поведения как субъектная регуляция. Москва : Институт психологии РАН, 2019. 253 с. URL: <http://www.iprbookshop.ru/88352.html> (дата звернення: 12.01.2020).
6. Сергиенко Н., Сугак О. Психологічні особливості саморегуляції особистості. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2017. Вип. 21. С. 171–177. URL: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol21/sergienko_suhak.pdf (дата звернення: 12.01.2020).
7. Яцок М. Психологія саморегуляції особистості : навчальний посібник. Вінниця : КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», 2017. С. 50–52. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B4dECkOefUjvX3l3NHR0WIRZX00/view> (дата звернення: 12.01.2020).
8. Bandura A. Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*. 1989. Vol. 25 (5). P. 729–735. URL: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.5.729> (дата звернення: 05.02.2020).
9. Bandura A. Self-efficacy: the exercise of control. New York : W.H. Freeman, 1997. 604 p. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Efficacy_\(book\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Efficacy_(book)) (дата звернення 13.02.2020).

REFERENCES:

1. Ivanova, O.A. (2016). Model samorehuliatcii povedinky zhinkov-viiskovosluzhbovtiv [The model of female soldier's conduct self-regulation]. *Aktualni problemy psikhologii. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psikhologii imeni H.S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Actual Problems of Psychology. Scientific Papers of the G.S. Kostiuk Institute of Psychology Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine* (Vols. 9 (9)), (pp. 213–222). URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/30.pdf> [in Ukrainian].
2. Levus N.I. Problemy spivvidnoshennia poniat “tvorchist” ta “kreatyvni” [Problems of correlation of concepts of “creativity” and “creativity”]. *Tezy zvitnoi naukovoï konferentsii filosofskoho fakultetu – Abstracts of the Reporting Scientific Conference of the Philosophy Faculty* (Vols. 8), (pp. 190–193) [in Ukrainian].
3. Morosanova, V.Y., Bondarenko, Y.N. (2016). Obshhaya sposobnost k samoreguliaczii: operacjonalizaciya fenomena i eksperimentalnyj podkhod k diagnostike yeye razvitiya [General capacity for self-regulation: operationalization of the phenomenon and an experimental approach to diagnosing its development]. *Voprosy psikhologii – Psychology Issues* (Vols. 2), (pp. 109–123). URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=26505371> [in Russian].
4. Poviakel, N.I. (2009). Stylova sfera samorehuliatcii v rozvyvalnomu prostori kultury profesiinoho myslennia maibutnoho psikhologa [Styleis sphere of self-regulation in the development space of the culture of features psychologists' professional thinking]. *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologii, psikhologii, pedahohika, menedzhment: Zbirnyk naukovykh prats Nats. ped. un-tu im. M.P. Drahomanova – International Scientific Forum: Sociology, Psychology, Pedagogy, Management: Scientific Papers of National Pedagogical Dragomanov University* (Vols. 1), (p. 100–114). URL: <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/1479> [in Ukrainian].
5. Sergienko, E.A., Vilenskaya, G.A., Kovaleva, U.V. (2019). *Kontrol povedeniya kak subektnaya regulyaciya [Behavior control as subjective regulation]*. Moskva: Institut psikhologii RAN. URL: <http://www.iprbookshop.ru/88352.html> [in Russian].
6. Serhiienko, N.P., Suhak, O.S. (2017). Psykholohichni osoblyvosti samorehuliatcii osobystosti [Psychological features of personality self-regulation]. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psikhologii – Problems of extreme and crisis psychology* (Vols. 21), (pp. 171–177). URL: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol21/sergienko_suhak.pdf [in Ukrainian].
7. Yatsiuk, M.V. (2017). *Psikhologhiia samorehuliatcii osobystosti [Psychology of personality self-regulation]*. Vinnytsia : KVNZ “Vinnytska akademiia neperervnoi osvity”. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B4dECkOefUjvX3l3NHR0WIRZX00/view> [in Ukrainian].
8. Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*, 25 (5), 729–735. URL: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.5.729> [in English].
9. Bandura, A. (1997). Self-efficacy: the exercise of control. New York : W.H. Freeman. 604 p. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Efficacy_\(book\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Efficacy_(book)) [in English].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2020.
The article was received 04 March 2020.